

Aspiracje życiowe studentów kierunku pedagogika w Polsce, na Łotwie i Białorusi

Life aspirations among university students of the faculty of Pedagogy in Poland, Latvia and Belarus

Słowa kluczowe: aspiracje życiowe, młodzież akademicka, plany życiowe, studenci, studenci z Polski, studenci z Łotwy, studenci na Białorusi.

Key words: life aspirations, university students, life plans, Polish students, Latvian students, Belarusian students.

Abstract. The following article focuses on life aspirations found out among university students of pedagogy faculties in Poland, Latvia and Belarus. The aim of the research was to answer the following questions: How the respondents assume their current educational work experience based on their knowledge? Whether they find it necessary to gain further education for their professional needs? What is the hierarchy of their life aims? What is the respondents attitude towards their own future plans? Do they discuss their future plans with close friends? What personality features and social-demographic factors influence differentiation of life aspirations among university students in individual countries?

The research was carried out during scientific internship period in 2016 among 246 respondents in total. The method of diagnostic survey with the use of the author's questionnaire of auditorial survey was used and the analysis of the material was conducted with the support of SPSS programme.

Wprowadzenie. Aspiracje życiowe to pojęcie związane z przedmiotem badań psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych, często przenikających się w trakcie realizacji zamierzeń naukowych. W literaturze przedmiotu poszukiwania w tym obszarze mieszczą się w kilku orientacjach badawczych: diagnostyczno-opisowym, psychospołecznych uwarunkowaniach aspiracji, wpływu aspiracji na efektywność działania i społecznego funkcjonowania jednostki¹. Najbardziej znanymi badaczami, w których kręgu zainteresowań znalazły się aspiracje są m.in.: A. Sokołowska, A. Janowski, P. Tyrała, M.J. Szymański, W. Sikorski, W. Wróblewski, Z. Skorny, B. Galas i T. Le-

¹ M. Wolska-Długosz, *Oczekiwania rodziców wobec aspiracji edukacyjnych i zawodowych licealistów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2013, s. 37–39.

wowicki, T. Hejnicka-Bezwińska, A. Cudowska, A. Cybal-Michalska, K. Szafraniec, K. Skarżyńska, H. Sęk, A. Zawada, P. Długosz, B. Kanclerz.

Młodzież stanowi interesującą kategorię społeczną i jest istotnym zagadnieniem z punktu widzenia socjologicznego i pedagogicznego. Problematyka związana z młodzieżą określana bywa mianem juwentologii. Badania dotyczące aspiracji młodzieży dają podstawy do planowania wizerunku kolejnych pokoleń, wyznaczania kierunków edukacji czy rozeznania na rynku pracy w niedalekiej przyszłości.

Sam termin odnoszący się do aspiracji określany jest jako: „dążenie do czegoś, pragnienie osiągnięcia czegoś (najczęściej: w odniesieniu do ambitnych zamierzeń, celów ideałów życiowych...), ambicja, wymaganie”². W słownikach i literaturze przedmiotu znajdziemy chociażby takie zamienniki określenia aspiracje jak: nadzieja, oczekiwania, orientacje, marzenia, perspektywy życiowe, modele życia, pretensje, plany, preferencje, życzenia, zainteresowania³. Aspiracje życiowe to dążenie do realizacji swoich potrzeb, zamierzeń z uwzględnieniem wewnętrznych przekonań dotyczących postaw normatywnych. To aktywności skierowane na urzeczywistnianie swoich zainteresowań, przekonań, dążeń względem własnej osoby lub grupy. Agnieszka Cybal-Michalska⁴ badała opinie studentów w kontekście kariery zawodowej. Aspiracje pełnią ważną rolę w planowaniu, realizacji zakładanych celów oraz ponoszeniu konsekwencji własnych wyborów. Zdaniem Agaty Cudowskiej penetracje w obszarze orientacji życiowych młodych ludzi pozwalają na odpowiednim poszukiwaniu dróg ich wspierania przez rodziców, wychowawców, nauczycieli i innych podmiotów zaangażowanych w kreowanie przyszłości młodego pokolenia⁵.

W naukach społecznych przyjmuje się, że okres młodzieńczy trwa od zakończenia dzieciństwa do uzyskania dojrzałości społecznej, choć nie jest to zbyt precyzyjne ustalenie. Młodzież akademicka jako grupa badawcza to pokolenie znajdujące się w podwójnej tranzycji: 1) z młodości do dorosłości; 2) z edukacji na rynek pracy. W. Adamski określił młodzież jako grupę społeczną będącą w stadium przejściowym między okresem dzieciństwa i dorastania a dorosłością. Zatem młodzież jest tą kategorią społeczno-demograficzną, która jeszcze nie legitymuje się samodzielnością ekonomiczną i społeczną⁶. Maria Kielar-Turska⁷ okres młodzieńczy sytuuje w przedziale: od 18 do 25–30 roku życia. W tych ramach czasowych znajduje się zatem student jako podmiot naszych rozważań w kontekście jego aspiracji życiowych.

² M. Szymczak (red.) *Słownik języka polskiego*, t. 1, PWN, Warszawa 1978, s. 89.

³ M. Wolska-Długosz, dz. cyt., s. 13; A. Zawada, *Aspiracje życiowe młodzieży w środowisku kulturowo zróżnicowanym*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków – Katowice 2013, s. 103.

⁴ A. Cybal-Michalska, *Młodzież akademicka a kariera zawodowa*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013.

⁵ A. Cudowska, *Metodologiczne konteksty orientacji życiowych współczesnych studentów*, Trans Humana, Białystok 1999, s. 10.

⁶ W. Adamski, *Młodzież współczesna*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1997, s. 380.

⁷ M. Kielar-Turska, *Rozwój człowieka w pełnym cyklu życia*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 1 pod red. J. Strelau, GWP, Gdańsk 2000, s. 317.

Metodologiczne założenia badań własnych. Głównym celem dociekań empirycznych była diagnoza i opis planów życiowych młodzieży akademickiej studiującej na kierunku pedagogika w Polsce, na Łotwie i Białorusi. W toku badań poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania: W jaki sposób respondenci oceniają swoje dotychczasowe zasoby wiedzy/przygotowanie edukacyjne? Czy dostrzegają potrzebę dalszego kształcenia/podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych? Jak przedstawia się hierarchia celów życiowych? Jakim nastawieniem do własnej przyszłości cechują się badani studenci? Czy podejmują problematykę planów życiowych z najbliższymi? Jakie czynniki osobowościowe i społeczno-demograficzne mają wpływ na zróżnicowanie aspiracji życiowych studentów w Polsce, na Łotwie i Białorusi?

Badania miały charakter diagnostyczny, stąd autorki zrezygnowały z formułowania hipotez, co jest zgodne z podejściem m.in. S. Nowaka, M. Łobockiego, A.W. Maszke⁸. Założono, że zgromadzony materiał empiryczny będzie stanowił podstawę do opisu planów życiowych studentów kierunku pedagogika w Polsce, na Łotwie i Białorusi, hierarchii aspiracji i ich zróżnicowania oraz podstawę do formułowania wniosków końcowych.

W badaniach uczestniczyli studenci kształcący się na kierunku pedagogika z trzech uczelni wyższych zlokalizowanych w Europie Środkowo-Wschodniej: z Polski – Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, z Łotwy – Daugavpils University (Daugavpils) oraz z Białorusi – Brest State University named after A.S. Pushkin (Brześć). W badaniach przeprowadzonych podczas staży naukowych w okresie luty–maj 2016 roku zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z autorskim kwestionariuszem ankiety audytoryjnej opracowanej na potrzeby badań. Ankiety skierowano do 280 studentów, przy czym do dalszej analizy zakwalifikowano 246 ankiet. Wyniki uzyskane w badaniu poddano analizie statystycznej. Istotność statystyczną różnic pomiędzy więcej niż dwiema wartościami średnimi sprawdzano za pomocą jednoczynnikowej analizy wariancji (ANOVA). Ponieważ test ten wskazuje jedynie na fakt zaistnienia statystycznie istotnych różnic, nie informuje natomiast, między którą porównywaną parą faktycznie te różnice wystąpiły, stosowano dalsze testowanie post hoc za pomocą testu T3 Dunnetta (brak homogeniczności wariancji). Istotność związków pomiędzy zmiennymi jakościowymi (nominalnymi) sprawdzano za pomocą testu niezależności chi kwadrat. Korelacje pomiędzy zmiennymi rangowymi sprawdzono za pomocą współczynnika korelacji tau-b Kendalla. Współczynnik ten przyjmuje wartości od +1 (silna korelacja dodatnia, wraz ze wzrostem jednej zmiennej następuje wzrost drugiej zmiennej), poprzez 0 (brak korelacji) do –1 (silna korelacja ujemna, wzrost wartości jednej zmiennej powodował spadek wartości drugiej zmiennej). W analizach statystycznych przyjęto poziom istotności $p = 0,05$. Analiz dokonywano za pomocą programu SPSS.

⁸ Zob. S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, PWN, Warszawa 1970, s. 224–225; M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Ofic. Wyd. „Impuls”, Kraków 1999, s. 127; A.W. Maszke, *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*, Wyd. URz, Rzeszów 2003, s. 65–66.

Omówienie wyników badań. Wyniki badań ujawniły, że w przypadku wszystkich respondentów danej narodowości wysoki odsetek stanowiły osoby deklarujące, że chętnie rozmawiały z najbliższymi na temat swoich planów życiowych (43%), nieco ponad połowa respondentów rozmawiała z bliskimi czasami, pozostałe osoby nie rozmawiały z najbliższymi na ten temat (raczej nie – 4,1%, nie – 2,4%). Analiza za pomocą testu niezależności chi kwadrat nie wykazała statystycznie istotnych różnic pomiędzy badanymi grupami dotyczącymi narodowości ($p = 0,520$). Stwierdzono natomiast statystycznie istotną korelację między częstością rozmów z najbliższymi a samooceną posiadanej wiedzy ($p = 0,037$).

Interesujące z punktu widzenia osoby uczącej się, czyli studenta była ocena własnych postępów w nauce, poczucia jakościowego z niej czerpania. Z uzyskanych badań dowiedzieliśmy się, że większość respondentów jest zadowolona ze swoich osiągnięć w obszarze nauki (22% – zdecydowanie tak, 52% – raczej tak), niezadowolonych było nieco ponad 6% ankietowanych. Pozostali respondenci nie określili jednoznacznie swojego stanowiska w tej kwestii. Jeśli chodzi o narodowość, to najczęściej ze swoich osiągnięć byli zadowoleni studenci z Łotwy – 90% (odpowiedzi zdecydowanie i raczej tak), nieco rzadziej studenci z Polski (66,6%) i z Białorusi (64,5%). Ponadto stwierdzono statystycznie istotne powiązanie między oceną swoich szans na zdobycie pracy ($p = 0,003$), poczuciem zagrożenia bezrobociem ($p = 0,003$) a zadowoleniem ze swoich osiągnięć w nauce. Osoby, które były zadowolone ze swoich osiągnięć w nauce wyżej oceniały swoje szanse na zdobycie pracy oraz wykazywały mniejsze poczucie zagrożenia bezrobociem. Uzyskane wyniki badań dowodzą także, że respondenci oceniali swoją postawę wobec przyszłości optymistycznie (zdecydowanie – 23%, raczej – 59%), pesymistycznie do przyszłości odnosiło się nieco ponad 7% ankietowanych.

Po analizie materiału badawczego okazało się, że ankietowani noszą się z zamiarem dalszego kształcenia. Generalnie miałyby się to odbywać przede wszystkim poprzez kursy doszkalające (54%), rzadziej poprzez studia podyplomowe (25%) i szkolenia (21%). Ankietowani z Białorusi najczęściej swoje wykształcenie będą poszerzać poprzez kursy (76%), analogicznego wyboru dokonali studenci z Łotwy (58%). W grupie ankietowanych z Polski nie było przeważającej odpowiedzi, najczęściej wybierano studia podyplomowe (39%).

Jeśli chodzi o oczekiwania młodzieży akademickiej względem ich przyszłego standardu materialnego, to uzyskano ciekawe wyniki badań. Większość osób zamierzała osiągnąć wysoki standard życia (71%), na bardzo wysokim poziomie chce żyć 15% ankietowanych. Pozostałym respondentom wystarczyłby średni standard (11%). Dla 3% badanych poziom stopy życiowej nie był ważny. W tym przypadku chodzi raczej o stabilność i płynność finansową oraz zadowolenie z wykonywanej pracy zarobkowej. Najrzadziej wysoki lub bardzo wysoki standard życia chcieliby osiągnąć studenci z Polski (21%), w dalszej kolejności byli to studenci z Białorusi (9%) i Łotwy (5%). Według badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej z 2010 r. w Polsce plany i cele respondentów najczęściej oscylują wokół sfery

finansowej i pracy (po 41%). 40% ankietowanych skupia swoją energię życiową wokół dbania o szczęście rodzinne⁹.

Wybory młodych ludzi można tłumaczyć tym, że standard życia w badanych krajach znacznie się od siebie różni. Podczas wyjazdów stażowych i rozmów prowadzonych ze studentami wyrażali oni przekonanie o tym, że chcieliby podjąć pracę w Polsce lub innym kraju o wyższych standardach życiowych, szczególnie w przypadku Białorusinów. Chęć znalezienia się w granicach Polski odzwierciedlają dane statystyczne odnośnie do liczby studentów białoruskich i ukraińskich kształcących się na polskich uczelniach. Z całej Europy w Polsce, według danych wstępnych dotyczących szkolnictwa wyższego w 2015 r. najwięcej studiowało cudzoziemców z Ukrainy – 30589 i Białorusi – 4615, następnie Norwegów – 1581, Hiszpanów – 1407 i Szwedów – 1291 osób¹⁰. „Białorusini są postrzegani jako ambitni studenci, którym „jeszcze się chce”. Starają się dostawać lepsze oceny i zawsze być dobrze przygotowani. Rozumieją, że dobre studia to szansa na lepszą pracę i lepsze życie. Studenci, z którymi pracuję w Mińsku też czasami wspominają, że chcieliby studiować w Polsce, bo to dałoby im większe możliwości, pomogłoby w znalezieniu dobrze płatnej pracy. Poza tym zagraniczne studia to zawsze pewien prestiż”¹¹.

W kwestii preferowanych wartości najważniejszym celem życiowym dla badanej młodzieży akademickiej było udane życie rodzinne (41%), rzadziej wskazywano na życie pełne wrażeń (13%), miłość i przyjaźń (11%), ciekawą pracę (10%), spokojne życie bez kłopotów (9%) i użyteczność (7%). Najrzadziej wskazywano na karierę zawodową (4%), zdobycie majątku (3%) czy karierę polityczną (1%). Udane życie rodzinne było najważniejsze dla wszystkich grup badawczych, Białorusini często wskazywali też na życie pełne wrażeń (25%), Łotysze na miłość, spokojne życie ale też życie pełne wrażeń (16%), Polacy wskazywali często na ciekawą pracę (19%). Szczegóły ilustrują dane zawarte w tabeli 1.

Badania przeprowadzone przez Irenę Kurzępę na grupie 1080 kobiet w wieku 18–91 lat z obszaru Zamojszczyzny dowodzą, że zdrowie (na pierwszym miejscu) i rodzina (na drugim miejscu) są dla respondentek najważniejszymi elementami w hierarchii wartości. Szczęście rodzinne określiły jako jeden z warunków udanego

⁹ *Cele i dążenia życiowe Polaków*, BS/161/2010, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, grudzień 2010, s. 3. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_161_10.PDF [dostęp 13.03.2017].

¹⁰ Na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego: *Dane wstępne dotyczące szkolnictwa wyższego w 2015 r.* tab.3 (19) *Cudzoziemcy – studenci i absolwenci według kontynentów i krajami pochodzenia* według stanu na 30 XI 2015 r. <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-stan-w-dniu-30-xi-2015-r-dane-wstepne,8,3.html> [dostęp 03.03.2017].

¹¹ J. Kozioł, *Polak-katolik, czyste ulice oraz inne polsko-białoruskie stereotypy*, <http://www.eastbook.eu/2016/06/03/polak-katolik-czyste-ulice-oraz-inne-polsko-bialoruskie-stereotypy/> [dostęp 07.03.2017].

życia¹². Krystyna Szafraniec w swoim raporcie także podkreśla, że rodzina stoi najwyżej w hierarchii wartości¹³. Ponadto A. Cudowska¹⁴ twierdzi, że młodzi ludzie postrzegają swoje miejsce w świecie przez pryzmat rodziny.

Tabela 1. Najważniejsze cele życiowe wśród badanych studentów z Białorusi, Łotwy i Polski

		Państwo		
		Białoruś	Łotwa	Polska
Udane życie rodzinne	Liczebność	37	30	34
	% z Odpowiedzi	36,6%	29,7%	33,7%
	% z Państwo	53,6%	42,3%	40,0%
Ciekawa praca zgodna z zainteresowaniami	Liczebność	5	4	16
	% z Odpowiedzi	20,0%	16,0%	64,0%
	% z Państwo	7,2%	5,6%	18,8%
Miłość, przyjaźń	Liczebność	5	11	12
	% z Odpowiedzi	17,9%	39,3%	42,9%
	% z Państwo	7,2%	15,5%	14,1%
Życie pełne wrażeń	Liczebność	17	11	3
	% z Odpowiedzi	54,8%	35,5%	9,7%
	% z Państwo	24,6%	15,5%	3,5%
Bycie użytecznym dla innych „życie dla innych”	Liczebność	4	4	10
	% z Odpowiedzi	22,2%	22,2%	55,6%
	% z Państwo	5,8%	5,6%	11,8%
Spokojne życie bez kłopotów, konfliktów	Liczebność	1	11	10
	% z Odpowiedzi	4,5%	50,0%	45,5%
	% z Państwo	1,4%	15,5%	11,8%
Test niezależności chi kwadrat		$\chi^2 = 33,92; p < 0,001$		

Źródło: opracowanie własne: A. Roguska i A. Antas-Jaszczuk.

Większość ankietowanych sama podejmowała ważne decyzje życiowe (72%), około 23% ankietowanych zasięgało porady rodziców. Pozostałe osoby konsultowały się z przyjaciółmi (3%) i nauczycielami (2%). Okres studiów to czas, gdzie w sposób dość klarowny wyłaniają się preferencje co do sposobu życia, oglądu rzeczywistości i własnego miejsca w świecie. Młodzi ludzie nadają znaczenie rzeczom, zdarzeniom, interpretują je według zasobu posiadanego wachlarza wartości, stając się jednostką coraz bardziej refleksyjną.

Na myśl o własnej przyszłości ankietowani najczęściej odczuwali emocje związane z nadzieją (57%), rzadko niepewność (22%), troskę (12%), obawę (7%) i strach (3%). Z badań wynika, że większość osób zamierza w przyszłości założyć rodzinę

¹² I. Kurzępa, *Ewolucja statusu społecznego i współczesne aspiracje życiowe kobiet na przykładzie Zamojszczyzny*, Wydawnictwo Oficyna Simonidis, Zamość 2011, s. 88.

¹³ K. Szafraniec, *Młodzi 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, s. 40.

¹⁴ A. Cudowska, *Orientacje życiowe współczesnych studentów*, Trans Humana, Białystok 1997, s. 132.

(74% – zdecydowanie tak, 15% – raczej tak), nie zamierza zakładać rodziny nieco ponad 1% respondentów, a 5% nie miało co do tego pewności. Podobny odsetek osób był w momencie przeprowadzania ankiety zamężny lub żonaty (5%). Wyniki naszych badań w kwestii rodziny zbieżne są z rezultatami przedstawionymi przez Bożenę Kanclerz: „Analiza wyników badań własnych ukazała także współczesną młodzież akademicką jako jednostki nastawione na sukces urzeczywistniony w satysfakcjonującej pracy i udanym życiu rodzinnym jako dwóch dominujących celach życiowych”¹⁵. Osoby, które nie wiązały swojej przyszłości z pracą za granicą, nieobawiające się bezrobocia i wysoko oceniające swoją postawę w przyszłości, częściej chciałyby założyć rodzinę.

Badania dowiodły, iż większość studentów wyznacza sobie odległe cele (zdecydowanie tak – 23%, raczej tak – 48%), przeciwnego zdania było nieco ponad 8% ankietowanych, a pozostałe osoby nie miały co do tego pewności lub nie wiedziały czy należą takie cele sobie wyznaczać (21%).

Plany życiowe młodzieży akademickiej zależne mogą być od kierunków studiów, które wybrała, w przypadku omawianych badań chodzi w dużej mierze o studentów kierunku pedagogika przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela. W swoich badaniach B. Kanclerz ujawniła, że studenci pedagogiki cechują się dużą ufnością wobec ludzi i świata. Najważniejszym dążeniem jest to w kierunku udanego życia rodzinnego. Najchętniej będą wykonywać zawód pedagoga, nauczyciela czy wychowawcy, natomiast nie ujawniło się dążenie do kariery¹⁶.

Zakończenie i konkluzje. Młodzież to swego rodzaju soczewka skupiająca problemy i napięcia systemu. Jest barometrem zmian i społecznych nastrojów. Ich aspiracje i dążenia życiowe są miarą zmian dokonanych i tych, które w przyszłości nastąpią¹⁷. Krystyna Szafraniec¹⁸, autorka raportu *Młodzi 2011*, stoi na stanowisku, że współcześnie młodzież nie buntuje się, raczej wyraża swoją obecność poprzez posiadane kompetencje i dążenia życiowe. Młodzi cenią sobie dobre wykształcenie, ponieważ to, w ich przekonaniu, pozwoli im na otrzymanie dobrze płatnej pracy i ciekawe życie. Młode pokolenie cechuje „zachłanność życiowa”, brak postawy roszczeniowej przy jednoczesnym wymaganiu od siebie samych. Ponadto Szafraniec¹⁹ zaznacza, że odsetek tzw. gniazdowników, czyli osób w wieku 25–29 mieszkających z rodzicami jest ciągle wysoki i wynosi około 60%. Powodem nie jest brak dojrzałości emocjonalnej czy wygodnictwo, ale trudności związane z usamodzielnieniem się. Raport „Młodzi 2011” odkrywa, że wśród młodych wyłania się mechanizm funkcjonowania oparty

¹⁵ B. Kanclerz, dz. cyt., s. 230.

¹⁶ Tamże, s. 231–232.

¹⁷ W ten sposób w swoich pracach ujmują młodzież m.in.: K. Szafraniec, *Raport Młodzi 2011*, s. 11; B. Kanclerz, *Orientacje życiowe młodzieży akademickiej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2015, s. 49.

¹⁸ K. Szafraniec, *Młodzi 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.

¹⁹ Autorka raportu „Młodzi 2011”: młodzi to nie buntownicy – cenią pracę i barwne życie, <http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/542629,autorka-raportu-mlodzi-2011-mlodzi-to-nie-buntownicy-cenia-prace-i-barwne-zycie.html> [dostęp 13.03.2017].

na: *work-life-balance*, czyli poszukiwania równowagi między pracą, życiem osobistym i zainteresowaniami²⁰.

Analiza zebranego materiału empirycznego pozwoliła na uzyskanie odpowiedzi odnośnie do wcześniej postawionych problemów badawczych. Rezultaty badań wskazują na aspiracje życiowe zawierające się w hasle **postawy życiowej: „mieć, by być”**. Oznacza to, że wybierając taką orientację życiową, studenci z Polski, Łotwy i Białorusi realnie podchodzą do tych dwóch płaszczyzn funkcjonowania człowieka „to be – to have”, stawiając je na równi jako bardzo często zależne od siebie.

Rezultaty badań można ocenić jako dość optymistyczne, ponieważ wskazują na to, że młodzi ludzie mają świadomość konieczności podnoszenia swoich umiejętności i kompetencji, również po ukończeniu studiów. Białorusini i Łotysze najczęściej wskazywali na kursy doszkalające, natomiast Polacy wyrażali zainteresowanie studiami podyplomowymi.

Niemal połowa wszystkich badanych studentów z różnych krajów była zdania, że należy planować swoją przyszłość, wyznaczając sobie odległe cele do ich realizacji. Większość badanych osób zamierza w przyszłości dążyć do osiągnięcia wysokiego standardu życia. Najbardziej zależy na tym studentom z Polski, następnie z Białorusi i Łotwy. Ponadto badani ocenili swoją postawę wobec przyszłości jako raczej optymistyczną.

Młodzież akademicka jest świadoma swoich atutów i ograniczeń. Pomaga to w zastanawianiu się i planowaniu swojej przyszłości, czego dowodem są częste rozmowy na temat własnych planów życiowych. Stwierdzono ponadto, że osoby, które wypowiadały głośno swoje plany życiowe w gronie bliskich, wyżej oceniały swoje zasoby wiedzy.

Ponad 50% wszystkich badanych wyraziło swoje zadowolenie z poziomu kształcenia w trakcie studiów. Najbardziej z posiadanego warsztatu edukacyjnego zadowoleni byli studenci z Łotwy, później z Polski i Białorusi. Osoby, które były usatysfakcjonowane z nabywanej wiedzy podczas studiów, wyżej oceniły swoje szanse na zdobycie pracy oraz wykazywały mniejsze obawy związane z ewentualnym widmem bezrobocia.

Jako wartość wysoko cenioną w życiu zdecydowana większość badanych wymieniła przede wszystkim udane życie rodzinne. Białorusini często wskazywali też na życie pełne wrażeń, Łotysze na miłość i spokojne życie, a Polacy chcieliby w przyszłości docelowo wykonywać ciekawą pracę. Kariera polityczna dla wszystkich badanych studentów okazała się najmniej interesującą propozycją życiową na przyszłość.

Ponad 50% badanych studentów bez względu na narodowość odczuwała nadzieję, spoglądając w przyszłość, co napawa optymizmem. Poza tymi emocjami polskim i łotewskim studentom towarzyszyła niepewność, a białoruskim – troska o własne losy w perspektywie możliwości oferowanych przez ich kraj.

74% badanych w swoich planach życiowych uwzględnia założenie rodziny. W trakcie dociekań empirycznych uzewnętrzniło się to, że częściej skłonne są założyć rodzinę osoby, które wiążą swoją przyszłość z własnym krajem i nie obawiają się

²⁰ K. Szafraniec, dz. cyt., s. 51, 61.

bezrobocia. Ponadto ci, którzy myślą o założeniu rodziny, chcieliby w pierwszej kolejności podjąć pracę zarobkową w celu osiągnięcia względnej stabilizacji.

Bibliografia

1. Adamski W., *Młodzież współczesna*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1997.
2. *Cele i dążenia życiowe Polaków*, BS/161/2010, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, grudzień 2010, s. 3. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_161_10.PDF.
3. Cudowska A., *Metodologiczne konteksty orientacji życiowych współczesnych studentów*, Trans Humana, Białystok 1999.
4. Cudowska A., *Orientacje życiowe współczesnych studentów*, Trans Humana, Białystok 1997.
5. Cybał-Michalska A., *Młodzież akademicka a kariera zawodowa*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013.
6. *Dane wstępne dotyczące szkolnictwa wyższego w 2015 r.* tab. 3 (19) *Cudzoziemcy – studenci i absolwenci według kontynentów i krajami pochodzenia*. Dane Głównego Urzędu Statystycznego według stanu na dzień 30 XI 2015 r. <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-stan-w-dniu-30-xi-2015-r-dane-wstepne,8,3.html> (dostęp dnia: 03.03.2017).
7. Kanclerz B., *Orientacje życiowe młodzieży akademickiej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2015.
8. Kielar-Turska M., *Rozwój człowieka w pełnym cyklu życia*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 1 pod red. J. Strelau, GWP, Gdańsk 2000.
9. Kozioł J., *Polak-katolik, czyste ulice oraz inne polsko-białoruskie stereotypy*, <http://www.eastbook.eu/2016/06/03/polak-katolik-czyste-ulice-oraz-inne-polsko-bialoruskie-stereotypy/>.
10. Kurzępa I., *Ewolucja statusu społecznego i współczesne aspiracje życiowe kobiet na przykładzie Zamojszczyzny*, Wydawnictwo Officina Simonidis, Zamość 2011.
11. Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Ofic. Wyd. „Impuls”, Kraków 1999.
12. Maszke A.W., *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*, Wyd. URz, Rzeszów 2003.
13. Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, PWN, Warszawa 1970.
14. Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1984.
15. Raport „Młodzi 2011”: młodzi to nie buntownicy – cenią pracę i barwne życie, <http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/542629,autorka-raportu-mlodzi-2011-mlodzi-to-nie-buntownicy-cenia-prace-i-barwne-zycie.html>.
16. Szafraniec K., *Młodzi 2011*. Raport, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.
17. Szymczak M. (red.) *Słownik języka polskiego*, t. 1, PWN, Warszawa 1978.
18. Wolska-Długosz M., *Oczekiwania rodziców wobec aspiracji edukacyjnych i zawodowych licealistów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2013.
19. Zawada A., *Aspiracje życiowe młodzieży w środowisku kulturowo zróżnicowanym*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków – Katowice 2013.

dr Agnieszka ROGUSKA

dr Alicja ANTAS-JASZCZUK

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Wydział Humanistyczny

Instytut Edukacji

ul. Żytnia 39

08-110 Siedlce

rogag@wp.pl

alicia.antas@wp.pl